

Cílem tohoto článku je poukázat na to, že teorie o masovém šíření slovanských jazyků v Evropě raného středověku, v době stěhování národů, se stává čím dál méně pravděpodobnou, že přibývá indicií, které tuto teorii napadají, zpochybňují.

Kromě pozoruhodných, zásadních dat z oblasti genetiky, týkajících se příbuznosti jednotlivých evropských populací a proměn struktury evropských populací v čase, kterým se věnoval článek Antona Perdiha v časopise *Slovanská unie* 2016/1, lze poukázat i na některé další poznatky z oblasti historických písemných pramenů, lingvistiky a archeologie.

Dnes již víme, na základě genetických studií, že v raném středověku nedošlo v Evropě k masovému stěhování národů, že pohyby kmenů, o kterých máme záznamy z pozdně antických a raně středověkých zdrojů, byly spíše pohyby vojenských, bojovných elit. Šlo obvykle o jednotky procent podílu migrujících lidí, vůči celkové populaci daného regionu.

Pokud v době stěhování národů došlo k rozšíření slovanských jazyků z menšího původního teritoria na polovinu Evropy, muselo se tak dít tím způsobem, že vládnoucí elity „vnutí“ většinové populaci svůj jazyk a potlačí jazyky původní. Což se stalo například u Maďarů, kteří obsadili Karpatskou kotlinu v 10. stol. n.l. Naopak u Bulharů se vládnoucí elity jazykově poslovanštily. V případě Anglie došlo k situaci „něco mezi“. Normané v Normandii během několika generací opustili svůj původní germánský jazyk ve prospěch francouzštiny. Poté, co dobyli Anglii, z pozice francouzsky mluvící šlechty výrazně ovlivnili slovní zásobu dnešní angličtiny.

Rozšíření slovanských jazyků vládnoucími elitami v raném středověku by muselo být extrémně úspěšné, úspěšnější než šíření latiny Římskou říší, s jejím rozvinutým písemnictvím a byrokracií. Úspěšnější, než šíření zmíněné maďarštiny, jejíž lexikon obsahuje desítky procent slov pocházejících z okolních, nepřibuzných jazyků.

Slovanské jazyky jsou homogennější, podobny jeden druhému více, než jazyky románské, germánské, keltské. Na územích slovanských jazyků nenacházíme stopy po nějakých předchozích jazycích. Ve vrcholném středověku se vynořuje výjimečně jednolitá skupina jazyků na velkém teritoriu. Tak homogenní, že jazykovědci předpokládají existenci jednotného jazyka praslovanštiny ještě v letech 500 - 800 n.l.

Italský lingvista Mario Alinei, zastánce teorie paleolitické kontinuity jazyků v Evropě, tedy velkého stáří a stability indoevropských jazyků, upozorňuje na rozpor mezi představou, že Slované v 6. století n.l. ovládli násilím původní populaci, vyhubili ji, či alespoň bleskurychle zničili stopy po předchozích jazycích na nově slovanských územích, a faktem, že Slované byli tradičními otroky Evropy raného středověku.

Ve většině západoevropských jazyků je podobnost slov Slovan a otrok, vycházející z latinského *sclavus*. Např. anglicky *slav* = slovan, *slave* = otrok. Což naznačuje to, že Slované východní Evropy byli snadnou, bezbrannou kořistí obchodníků s otroky. Těžko by bylo zotročovat kmeny které právě dobyly polovinu Evropy a pobily, či asimilovaly původní obyvatelstvo.

Ostatně Dušan Třeštík ukazuje, že český přemyslovský stát byl založen v 10. stol.n.l. jako firma na export otroků, Praha získala svůj statut významného města co by tržiště s otroky, kterými byli obyčejní zemědělci střední a východní Evropy, „porobený zemědělný lid“, exportovaný do západní Evropy a středomoří, typicky do arabského Španělska. Příjem z obchodu s otroky byl nejvýznamnější položkou příjmů přemyslovského „státního rozpočtu“ v 10. stol. n.l. V případě počátků českého státu tedy vidíme společnost slovansky mluvících otroků i otrokářů, nepodobnou dnešnímu, novověkému pojetí národa.

Nejstarší písemné prameny, které zmiňují Slované jsou následující:

- Jordanes v *De origine actibusque Getarum* z roku 551 n.l. Slované zmiňuje se jmény Venethi, Antes, Sclaveni.
- ve *Vita s. Columbani* z let 639 až 643, je k dění před rokem 615 psáno “termini Venetiorum qui et Sclavi dicuntur” (území Venetů, kteří jsou také nazýváni Slované);
- ve *Fredegarii Chronicon*, napsané okolo roku 650, je k dění z let 623 až 631 napsáno “Sclavos coinomento Vinedos” (Slované, jmenovaní Vendi), “marca Vinedorum”, “Walucus dux Wine-dorum”,
- v *Historia Langobardorum* Pavla Diakona okolo roku 783, se píše o určitém území před rokem 600 “Sclaborum provinciam” resp. okolo 625 “Sclavorum regionem”. To území jsou tehdejší Korutany, Rakousko.

První slovanskou zmínku najdeme v 11. - 12. stol. na Ukrajině, kde Nestor, mnich Pečerského kláštera v Kyjevě, v letopise *Pověst vremennych let* psal o Dunaji jako o výchozím bodu slovanského osídlení. Také napsal “Norici iže sut Slovene”, k oblasti Ilýrie “tu bo beše Sloveni perveje”.

Mario Alinei upozorňuje, že slavisté přehlížejí důležitý fakt nesymetričnosti slovanského prostoru, přestože je dobře znám. Severní slovanské jazyky nejsou jednotné, ale dělí se na západní a východní, přičemž mají tyto dvě větve rozdílné podobnosti, shody, s jihoslovanskými jazyky. To lze vysvětlit jedině tak, že jihoslovanské jazyky byly dřívějším jádrem, ze kterého se vyvinuly severní větve, každá svým vlastním způsobem - západní versus východní. Tento poznatek je v rozporu s většinou výkladů o původu Slovanů ve východní Evropě.

Historik a archeolog F. Curta studiem byzantských zdrojů zjistil, že v okolí let 400 až 700 n.l. nedošlo na Balkáně k jakékoliv masové imigraci (kromě příchodu předků části dnešních Chorvatů a Srbů v letech 625 - 630 n.l.) Termín Slované považuje Curta za pouhou invenci Byzance.

Kvůli špatné ekonomické politice impéria se krajina v tomto období spíše vylidňovala. Nejprve pomalu, po krizových letech 535 - 540 pak rychleji, takže po roce 540 nemohlo obyvatelstvo poloostrova udržet hranici na Dunaji. Postupně chudnoucí, vyvlastňovaní, zemědělci odcházeli buď do Soluně a Cařihradu, nebo na sever přes Dunaj, odkud později napadali Soluň a Cařihrad, nebo i částečně na severozápad na řídké osídlená území (v důsledku válek a infekčních chorob.)

Pak, po roce 540 n.l. začaly slovanské výboje přes Dunaj na Balkán, které byly loupežného charakteru. Curtova zjištění o tzv. “slovanské materiální kultuře”, na kterou odkazují slovinští archeologové jako na důkaz o právě příchozích Slovánech, nemůže být z chronologického pohledu indikátorem slovanské imigrace na Balkán. Tato materiální kultura byla známá v dolním Podunají více než století před domnělým příchodem Slovanů a rozšířila se do střední Evropy. Na sever od Karpat se objevil až několik století po domnělém odchodu Slovanů odtud na jih.

Dle Pavla Serafimova (ve spolupráci s Giancarlem Tomezzolim) existují doklady toho, že starověká galština, kontinentální keltština, dokumentovaná nápisy z období 300 př.n.l. až 400 n.l. na území dnešní Francie, byla v kontaktu, mimo jiné, se slovanskými jazyky, minimálně na úrovni výpůjček.

Galsky dumno = tmavý, srv. česky temno. Galsky seco, česky sekat. Galsky acamno = skála, česky kámen. Galsky dervo = strom, česky dřevo. Asno = jasno, busu = pusa, ústa, sedlon = sedlo, mucuno = mokřina, močál, menekki = mnoho, derc = držet. Jedním z mnoha keltských bohů byla Meduna, bohyně medu a medoviny, dále Govanon, bůh kování, kovář. Bůh Ocelus, léčitel. Staroslověnsky celiti = léčiti.

Zajímavostí je, že mnoho z výše uvedených galských slov nemá svůj odpovídající protějšek, v (dnešních) ostrovních keltských jazycích - velštině, irštině, skotské gaelštině. Např. galsky acamno =

kámen, skála, se velšsky řekne craig, či maen.

Odyssey Belchevsky, Makedonec žijící v Kanadě, si všímá toho, že dle online etymologického slovníku angličtiny, je zhruba 25% základních, běžných slov označeno jako neznámého, nejasného původu, nebo jako potenciálně prarománské, pragermánské, prakeltské slovo, ovšem bez přesvědčivé etymologie. Okolo 65% těchto slov může být vysvětleno slovanskými jazyky.

Zavedl termín konceptuální lingvistika, který se zabývá existencí „rodin“, shluků slov, se stejným kořenem a příbuznými významy. Slovanské jazyky jsou na tyto koncepty bohaté, přičemž jde často o koncepty odvozené z přírodních jevů.

Příkladem budiž shluk slov rod, národ, rodina, rodiče, porod, příroda, nebo koncept žití, bytí, vidění a světla. Slunce vytváří podmínky pro schopnost vidět, žít a existovat. Proto jsou vidění, žití, bytí funkcemi přírodního světla. Ve slovanských jazycích jsou příslušná slova strukturována a propojena jako jazykový koncept. Makedonsky sviti, viti, vidi, živiti, žiti, biti, bidi, česky světlo, vidění, žití, bytí.

Belchevsky se zabýval některými slovy v homérských eposech, tedy archaické řečtině, které se zdají být výpůjčkami ze slovanských jazyků, přičemž v moderní řečtině buď neexistují, nebo „stojí osamocně“, bez funkčních vztahů, netvoří „rodinu“ slov. Příkladem takového konceptu je vzduch, duch, dech, vanout, dout, duše. V homérských eposech se vyskytuje kořen du - di a slova dusae - dusais - disai znamenající vydechnout, vypustit duši, udusit se.

Výraz pro oko v homérských eposech je okko. Online etymologický slovník angličtiny uvádí okko jakožto slovo řeckého původu, jednoduše proto, že se nachází v homérských eposech. Tento úsudek je ovšem nesprávný, protože řecké slovo pro oko zní mati a je neindoevropského původu. (Jiné řecké slovo pro oko, ophthalmos, je příbuzné velké skupině slovanských slov souvisejících se světlem, obeli - beli - belina = osvětit, projasnit (české bílý, bělina.)) Slovo oheň - ogan - ogon - ogono - ognoi - ogenj je také svázáno s okem, světlem. Když rozděláme oheň, vidíme. Oheň je pro nás jakýmsi „oknem“ prosvětlujícím svět.

Pokud nastane tma, je noc, praindoevropsky nokt. Tj. zápor ne + oko = noko, nok. Tento koncept je potvrzen klasickou řeckou mytologií, bohyní noci nyx - noks - nuks. V homérských eposech nukta = noc. Avšak řečtina nemá ne ve smyslu záporu. V řečtině slůvko ne znamená ano. Tudíž jméno bohyně noci nepochází z řečtiny, ale jde o slovo společné indoevropským jazykům. V moderní řečtině nihta, latinsky nocce, anglicky night, francouzsky nuit atp. Homérské slovo nokar ve významu spící nebo trávící noc, lze rozložit na nok + ar, znamenající noc + přípona ar ve významu aktivity, děláni, např. mlýn + ar = mlynář.

Perličkou je etymologie nabízená Belchevskym pro anglické slovo family = rodina. Online etymologický slovník angličtiny uvádí jako „sluhové v domácnosti“, z latinského familia znamenající členové domácnosti, sluhové, pomocníci v domácnosti, od latinského famulus = anglicky servant = česky sluha. Tímto etymologický slovník končí, slovo famulus explicitně označuje jako neznámého původu. Analýzu lze rozvinout s využitím slovanských jazyků. Slovo familia je jednoduchou složeninou následujících slov. Sfa - sfoja - sfoe = svá, svoje a milo - mila - milos = milé - milá. Zájmeno sva - sfa se vyskytuje rovněž v sanskrtu, nejen ve významu svůj, ale i příbuzný, přítel. Sva - sfa je v makedonštině součástí mnoha slov týkajících se pokrevního příbuzenství. Například sfekrva = tchýně, svá krev, srv. česky švagrová. Etymolog G. Curtius uvádí, že sfe (sfo, sfa) z homérských eposů se později mění na fe, ve.

Slova milia - milos - mili se také vyskytují v homérských eposech, hned v několika obdobích milia (= láska) - milos - omilia (= pomilovat) - mili - mele o'mele (= můj drahý). Jde o součást širokého konceptu, který dodnes patří k slovanským jazykům mili - mil - milue - miluva - omilen - omilva atd. Tudíž Sfa + milia - sfamilia - s'familia - familia = naši drazí, milí.

Existuje několik tisíc krátkých nápisů v oblastech archaických kultur jihovýchodní Evropy a východního Středomoří, k jejichž interpretaci mohou posloužit slovanské jazyky. V některých případech přesvědčivěji, v některých méně přesvědčivě. Většina takových nápisů je z dob před naším letopočtem. Jde zejména o nápisy z předřímské severní Itálie: venetské a rétské, (starší) část nápisů v oblasti etruské. Dále lze zmínit messapské, starší frygické, či dokonce mínojské nápisy.

Při snahách o čtení a výklad těchto písemných památek jsou samozřejmě a pochopitelně využívány latina, řečtina, jazyky keltské, ale i germánské. Pokud někdo poukáže na podobnosti se slovanskými jazyky, bývá to zpravidla ignorováno, poněvadž slovanské jazyky jsou považovány za poměrně mladé a jejich výskyt v době hluboko před naším letopočtem by je učinil staršími, což by vnášelo problémy do široce přijímané chronologie vývoje rodiny indoevropských jazyků od praindoevropštiny k dnešním jazykům. Na této teorii pracuje historická jazykověda posledních 150 až 200 let.

Profesionální lingvisté se tomuto směru úvah téměř nevěnují. Většinou proto, že „vědí“, že jsou nesmyslné. Na základě malého objemu sporných dat nehodlají nabourávat mohutné, dominantní paradigma. V některých případech se nevyjadřují proto, že mají obavy z poškození vlastního renomé, ztráty kariéry.

Tento směr studia je v rukou nadšených amatérů, kteří se objektivně dopouštějí chyb a jsou tak snadno napadnutelní. Nejvýznamnějším jménem mezi zastánci „slovanských“ verzí výše uvedených archaických písemných památek je Slovinec Matej Bor. Jako jeden z mála nebyl ryzí lingvistický amatér, měl magisterské vzdělání v oboru slavistiky. Jeho práce s venetskými nápisy na bázi znalosti slovinských dialektů je vnitřně konzistentní, nebyla nikým přesvědčivě rozporována, „rozcupována“. Zaslouží si postavení alternativního výkladu k mainstreamu, přesto je důsledně ignorována. Pokud vím, jediným profesionálem, který se o ní vyjádřil pozitivně, byl Američan Charles Bryant-Abraham. Jinak jeho práce, z výše uvedených důvodů, jakoby neexistuje.

U nás se tohoto tématu dotkl divoký amatér Antonín Horák, jehož mnohé názory jsou fantaskní, jeho práce se starými texty nedosahuje úrovně a konzistence Mateje Bora, přesto jsou některé body jeho práce velmi pozoruhodné, například čtení Novilarské stély, na svou dobu výjimečně dlouhého textu.

Frekvenční analýza hlásek, porovnávající různé jazyky, ukazuje, že výše uvedené archaické jazyky jsou bližší slovanským jazykům, než latině a řečtině. Dle frekvenční analýzy jsou staroslověnština, slovinština, předřímská venetština, tocharština, stará frygičtina a messapština odvozeny z jednoho zdroje, zatímco italické jazyky - latina, oština a umberština, odvozeny z jiného zdroje. Přičemž jde ve všech případech o indoevropské jazyky, víceméně příbuzné.

Zdá se, že bude třeba poupravit pohled na úsvit dějin ve východní polovině Evropy a možná i redefinovat pozici slovanských jazyků v rámci indoevropské rodiny.

Literatura

- PERDIH, Anton. *Izvor Slovencev in drugih Evropejcev*. Ljubljana: Jutro, 2016. 256 s. ISBN 978-961-6746-93-9.
- ALINEI, Mario. *Interdisciplinary and linguistic evidence for Palaeolithic continuity of Indo-European, Uralic and Altaic populations in Eurasia, with an excursus on Slavic ethnogenesis*. Journal Quaderni di Semantica 24, 2003. s. 187-216. http://www.continuitas.org/texts/alinei_interdisciplinary.pdf
- SERAFIMOV, Pavel a Giancarlo Tomezzoli. *Slavic influences in the ancient Gaul*. Proceedings of the Eighth International Topical Conference Origin of Europeans. Ljubljana: Jutro, 2010. ISBN 978-961-6746-47-2.
- BELCHEVSKY, Odyssey. *Proto Slavic Roots of the European Languages were analyzed and confirmed with a new Methodology/Principles of Conceptual linguistics and Their Nature-Based Evolution*. Proceedings of the Eighth International Topical Conference Origin of Europeans.

Ljubljana: Jutro, 2010. ISBN 978-961-6746-47-2.

- CURTA, Florin. *The Making of the Slavs*. New York: Cambridge University Press, 2001. 463 s. ISBN 978-113-9428-88-0
- ŠAVLI, J. a M. Bor a I. Tomažič. *Veneti First Builders of European Community*. Wien: Editiones Veneti, 1996. ISBN 0-9681236-0-0

Sdílet